

nastává skutečný zhroucení všech dosud platnejch pravidel. „Konec práce. Konec produkce. Konec politické ekonomie. Konec dialektiky signifiant/signifié, která umožňovala akumulaci vědění a smyslu, lineární syntagma kumulativního diskursu. Současně konec dialektiky směnná hodnota/užitná hodnota, která jako jediná umožňovala akumulaci a společenskou produkci. Konec lineární dimenze diskursu. Konec lineární dimenze zboží. Konec klasické éry znaku. Konec éry produkce.“⁴⁰³⁾

Baudrillard dochází k těmhle tak trochu šokujícím závěrům na základě brutální revize klasickýho významu hodnoty, na základě strukturální revoluce hodnoty. „Tato revoluce spočívá v tom, že oba aspekty hodnoty, jež byly považovány za koherentní a jakoby přírodním zákonem věčně spojené, jsou desartikulovány, referenční hodnota je potlačena ve prospěch strukturální hry hodnoty. Strukturální dimenze získává autonomii vyloučením dimenze referenční, usazuje se na jejím hrobě. Konec souřadnicových soustav produkce, významu, počítku, substance, historie, celé té ekvivalence se 'skutečnými' obsahy, jež ještě zatěžovaly znak jako užitečný a závažný náklad, jako forma zastupujícího ekvivalentu. Zmocňuje se jej jiné stadium hodnoty, stadium totální relativity, obecné komutace, kombinace a simulace.“⁴⁰⁴⁾ Tím pochopitelně taky dochází k radikální emancipaci znaku, kterež se zbavuje povinnosti něco označovat a uvolňuje si ruce pro svobodnou strukturální hru v prostředí naprostý nesvázanosti, bez bývalý dialekticky determinovaný ekvivalence. Veškerý teorie, významy, principy a postuláty se stávají neurčitejma, splývavejma, „plovoucíma“. Honza na tomhle základě postuluje taky antimaterialistickou teorii jazyka, v který popírá, že se slova, jakmile ze sebe seřesou svý poslání zobrazovat, jakmile se stávají poetikou, poetickým jazykem, jakmile přestávají bejt znakama, stávají „věcma“, a získávají teda na objektivnosti a reálnosti. Právě naopak. „Stále jde o léčku vyjadřování; jde pouze o to, že jako souřadnicová soustava je zde pozitivizováno potlačované, nevyřčené, možná nevyslovitelné —

co však místy získává sílu naléhání, ne-li podstaty. Západní myšlení se nedokáže vypořádat, nikdy se v jádru nedokázalo vypořádat s prázdnotou významu, ne-určeností místa a ne-hodnotou. Vždy vyžaduje jistou topiku a ekonomiku.⁴⁰⁵⁾ Poetické jazyk není teda vzkříšení slova jako věci, jak si myslel třeba Sartre: jeho cílem je naopak zničit jazyk jako věc — ale taky jako diskurs. Tím bude zničenější šutr západní civilizace, v který je na jazyku všechno založený.

Heleďte se, položme se teďka na zásadní otázku: co vlastně chceme podvracet, co chceme znovu promýšlet, co zpochybňovat? V podstatě všechno: ontologii i etiku, filosofii, poznání, umění, chování, život. Cílem subverse by nemělo být jenom rozbití struktury, ale prvotně prohlédnutí jejího mechanismu, zkoumání zákonů a pravidel její soudržnosti, odhalení jejího mýtu. Taková činnost má určitě své rizika a přináší nejednu trudnou chvíli, ale na druhé straně se s ní pojí jistý, a to poměrně značný, uspokojení. „Má-li člověk potřebu lži, budiž, nakonec na to má právo. (...) Nicméně: nikdy nezapomenu, kolik násilného a nádherného se pojí s vůlí otevřít oči a zpříma pohledět do tváře tomu, co jest, co přichází. A nedozvěděl bych se, co přichází, kdybych nepoznal nic z nejzazší rozkoše, kdybych nepoznal nic z nejzazší bolesti!“³¹²⁾ Pokud jsme schopní vidět, jak svět funguje, nemusíme ho nutně změnit, ale můžeme změnit sami sebe. Tož je to nelehký boj, je to přijetí toho camusovského postoje, kterej definuje absurdno „jako konfrontaci a neutuchající zápas“. A pokračuje: „Abych dovedl až do konce tuto absurdní logiku, musím uznat, že tento zápas předpokládá úplnou nepřítomnost naděje (což nemá nic společného se zoufalstvím), neustálé odmítání (jež nemusíme směřovat s odříkáním) a vědomou nespokojenost (kterou nesmíme zaměňovat s mladistvým neklidem).“ To samý by si mohla dát do vínku i ta naše subverse česká, ta je tak heská, tak heská: tý jde taky nakonec jenom o to, jak se chovat, o nic jinýho. Nechci strašit, ale Camusovo pojetí absurdna a revolty si možná proberem v příštím opusu.

Ted' bych se ještě s dovolením trochu vyzvracel k tý naší perspektivě. Demokracie je stav, kdy poměrně velká část populace utlačuje jinou poměrně velkou část populace. Dobrý, ale čím tenhle profláknutej koncept nahradit, he? Je vůbec možná nějaká nová nevinność? Možná by šlo pokusit se o novou kolektivnosť nebo o něco podobně (zatím) utopickýho, o novej nebo modifikovanej druh vztahů mezi jednotlivějma subjekty toho strašlivýho sociálního celku, založenej na novým způsobu kohabítace s planetou, která je naší hostitelkou. To by možná mohla bejt ta společná základna pro novou kolektivnosť: žádněj už prefabrikovanej mýtus, ale jedna společná matka. Žádná moc, protože nevinně se vládnout nedá. Změna starýho v nový ale nemůže vycházet z ničeho jinýho než ze změny vědomí jednotlivějch individuí, to je jasný. I tahleta prvotní změna musí proběhnout na základě něčeho, co maj všechny individua společný, né teda na základě slibů budoucnosti, ale naopak na základě jistoty minulosti. Řekněme na základě archetypálního potenciálu. Ne budoucnost, ale minulost musí zůstat trvalou výzvou. Arché-typos je původní, prvotní otisk. Otisk, kterej v sobě furt nosíme, i když zasutej pod nánosama svinstva.

Subverse ale taky nakonec nemusí bejt nic jinýho než schopnost koncentrace a rozvedení výsledků týhle koncentrace ve všech oblastech sociální i individuální existence. Velkej guru Alpert píše: „Lidé, kteří se dokáží koncentrovat na jednu jedinou věc, proniknou velmi hluboko k tajemství vesmíru. Ostatní jsou nepřetržitě ohlušení, protože mysl, jakmile se člověk probudí, neustále žvatlá. (...) Identifikujeme se s myšlením, místo abychom byli vědomím.“ A pozapomenutej guru Albert Camus píše: „Hledajícímu stačí jedna jediná jistota. Je prostě jen třeba dokázat z ní vyvodit veškeré důsledky.“ Subverse je pak v podstatě hledání jednoty, hledání toho nezcizitelnýho v bytí, teda toho prazákladního a věčnýho. Z tohohle pohledu je zřejmý, že subverse je pojem ryze okcidentální: na Východě v jistým smyslu jednota nikdy ze zřetele individua nezmizela.

Informaci o základní jednotě přitom v sobě nese i ta nejmenší část hmoty, i ten nejnížší organismus: navíc v tomhle smyslu pochopitelně nic není nejmenší ani největší, vyšší ani nižší. Všechno splývá ve šťastném tanci (nebo chladném víru, jak chcete) energie, v chaotickém řádu, kterej je pro člověka bez vyššího smyslu, kterej je teda ve skutečnosti fakt chladnej a nelidskej (nebo taky přátelskej a uklidňující, jak se to vezme). Opakem subverse je potom indoktrinace smyslem, celejma soustavama různých smyslů, až po hledání toho konečného, posledního, metafyzickýho smyslu celýho řádu. Myslíme v příbězích, jak někde říká Gregory Bateson, vyžadujem příběhy v dějinách i v umění, ale život přitom není ani zdaleka tvořenej jenom příběhama, ani dějiny ne, jak ukazuje už nová historie, a příroda už vůbec ne. Celá věda je indoktrinace, celá kultura je indoktrinace, celá civilizace je permanentní indoktrinace a možná to ani nemůže bejt jinak. Subverse by ale přesto měla víst k návratu před tuhleto profláknutou civilizovanost, k symbolickýmu návratu, pokud ten faktickej je už nemožnej, k přírodnímu způsobu života, k primitivnímu, neiluzivnímu chápání světa. V takhle pojímaným světě by nakonec snad mohla mít jistý místo i technika, věda a kultura, ale očištěný od toho mýtizujícího blábolu, od toho metafyzickýho základu, od každýho zcizitelnýho smyslu. Nebo je to jenom iluze a celou civilizační technologii je třeba kopnout do prdele? Co? Nejde o to zpátky na stromy ani zpátky k mýtům, ale spíš zpátky k prvotní nevinnosti, zpátky před otrávený jabko poznání. Nebo ne zpátky, ale vpřed. Nebejt obětí vlastních konstrukcí a vlastních mýtů. „Myšlením člověka je především jeho nostalgie.“ Kdo to asi řek, he? Kdyby se měl rozum řídit jenom sám sebou, jenom rozumem, stal by se tou nejpodvratnější lidskou schopností, orgánem radikální dekonstrukce, apoštolem debanalizace a demystifikace života.

Subverse má pochopitelně taky nebo vlastně hlavně etickej a morální rozměr. Büchnerův Lenz říká farářů Oberlinovi: „Já

kdybych byl Bohem, nesnesl bych utrpení, zachraňoval bych, zachraňoval.“ To je vono, o to kráčí: abysme se mohli chovat podle toho lepšího v sobě, musíme se zbavit každého boha, nebo se ho zeptat, jak to dělá. Jenže ten parchant není nikdy doma, je permanentně nezastižitelný, ale mobil si nepořídí. Proto je Bůh vždycky nehmotný nebo nedosažitelný, protože by byl hodně brzo smetenej lidským hněvem. „Kdyby Bůh žil na zemi, lidé by mu vytloukli všechna okna,“ říká prej chasidský přísloví. Průšvih je v tom, že žádný Bůh nikdy nikomu nepomůže prakticky, vždycky jenom duchovně, a to ještě v nejlepším případě. Žádná ideologie prakticky nepomáhá, žádný umění, žádná kultura, žádná literatura, naopak fakticky vedou k většímu otroctví. Tyhle diskursy se musej obrátit k praktickému životu, musí se obnovit jejich morální, teda faktická individuální účinnost, musej se zbavit indoktrinace mocí. Není to nic snadného, protože moc vždycky ví, jak se zachovat, jak najít nejlepší řešení, jak předvídat dopředu: moc je hodně dobrej šachista.

Kdo chce spravovat, vykonávat a distribuovat moc, musí mystifikovat, rozdělovat svět; proto je v naší civilizaci hybatelem pokroku universální, všeobecná schizofrenie. Kdo nechce moci podlehnout, musí tenhle ten uměle rozdělený svět sjednocovat a demystifikovat. Protože sociální řád je vybudovanej na předpokladu svého uznání, může každý zpochybnění uznání jeho legitimacy pěkně narušit jeho strukturu. Přitom pochopitelně záleží na momentální síle systému, na stupni jeho vývoje: jestli se zkrátka nachází ve vzestupný fázi nebo ve fázi sestupný, na vrcholu nebo v krizi. Jenže co je z hlediska systému vrchol, může bejt z pohledu podvratného hlubokej úpadek, bacha na to. Možná že tahle civilizace směřuje k vrcholu skrzevá své sebezpochybnění, který do ní bude nakonec integrovaný, aniž se její podstata změní: to by bylo blbý, to by fakt asi znamenalo konec dějin, konec vývoje, konec možnosti subverse.

Strategie moci vrcholí v procesu, kdy obecně mizí protikladnost a rozpornost: mezi ošklivým a krásným v umění a módě,

mezi levicí a pravicí v politice, mezi falešným a pravdivým ve světě médií, mezi užitečným a zbytečným v oblasti vyráběnejch předmětů atakdál. „Všechna velká humanistická kritéria hodnoty, kritéria celé civilizace morálního, estetického a praktického soudu, mizí v našem systému obrazů a znaků.“⁴⁰⁷ Tenhle proces ale začal fakt asi nejdřív v kultuře a umění. Veškerý tabu, který byly s takovou pompou bořeny takzvanéjma avantgardama a jejich předchůdce, jsou dneska pacifikovaný, začleněný do naší kultury, bez možnosti projevit svý ostří, a to v době, která by to potřebovala naléhavějc než kdy dřív. V postmoderní době jsou normy i jejich porušení pozorovaný se stejným odstupem, se stejnou ironií. To nás znovu přivádí na myšlenku, která už tu byla víckrát: není nakonec neustálá snaha o podvrácení systému předpokladem jeho rovnováhy? Není subverse jako výzva k činu nakonec jenom tmelem společnosti? Není i subversivní myšlení předpokladem vnitřního vývoje systému, jeho stále dokonalejší adaptabilnosti? I kdyby, přesto ho musíme udržovat, přesto ho musíme rozdmychávat jako činnost, která je relativní (protože ta absolutní není trvale udržitelná) skepsí ke všemu, co systém produkuje, relativním zpochybněním všeho, co je jakkoli strukturovaný, nekompromisním odmítnutím veškerejch projevů a praktik kolektivního ducha, který si podmaňujou ducha individuálního. Á, ještě naposled nám sem nakukuje bláznivej Běďa: „Co činí ten, kdo odmítá? Zbavuje se věcí, jež mu brání v rozletu.“³⁴⁰ No jo, porád. Subversivní myšlení by teda asi mělo otevírat každému individuu neurčitej a nekonečnej prostor prázdnoty (nebo plnosti, jak chcete), v kterým se může rozhodovat. Jakmile nějaký myšlení, i když původně bylo subversivní, začne tenhle prostor pro ostatní přesnějc vymezovat nebo jakkoli organizovat, začíná vytvářet zárodek dalšího systému, začíná osnovat pravidla nový hry. Tím ale taky připravuje půdu pro další subverzi. Chcem se teda spokojit s tímhle procesem, s tou věčnou výzvou, s tou neustálou reakcí na moc, s tou nekonečnou hrou na schovku? Nebo by nám mělo jít o nastolení situace, kdy moc mizí,

a kdy už teda subverse není potřebná ani možná? A pokud moc zmizí, znamená to, že je poražená, že fakt zmizela, nebo že je naopak všude, že jsme se s ní smířili a že ji už nejsme schopní identifikovat? Zatím si to nechte projít hlavou, krasavci a krasavice, ještě se k tomu vrátíme.⁵²¹⁾